

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію Ішук Валентини Володимирівни на тему
«ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА
СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»,
представлену на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
Спеціальність 016 «Спеціальна освіта»

Ступінь актуальності обраної теми. Організація освітнього процесу на засадах людиноцентризму, прийняття управлінських рішень на основі конструктивної співпраці всіх учасників освітнього процесу, створення рівних можливостей для дітей та молоді у здобутті якісної освіти значною мірою залежить від стратегії управління сферою освіти на регіональному рівні та професійної компетентності самого керівника закладу освіти. Водночас, в освіті України недостатня увага приділяється розробленню нових моделей і методів підготовки фахівців для управління шкільною освітою, зокрема її якістю. На жаль, сучасна система управління освітою поволі реагує на суттєві зміни функціональних обов'язків та основних завдань керівника закладів освіти, попри підвищення попиту суспільства на якісну шкільну освіту. Тому надзвичайно актуальною є представлена тема дослідження, в основі якої покладено сучасні соціальні орієнтири у процесі управління якістю освіти, демократизація процедури призначення керівників навчальних закладів, виховання компетентної особистості керівника, здатної якісно виконувати свої функції в освіті.

Представлене дисертаційне дослідження Ішук В.В. присвячене актуальній та недостатньо розробленій в науково-методичному аспекті проблемі підготовки керівників спеціальних закладів освіти. А відтак, потребує вирішення задля підвищення ефективності підготовки керівника здатного до управління сучасним закладом освіти та забезпечення науково-методичної підтримки усіх учасників освітнього процесу, оновлення підходів до управління у спеціальних закладах освіти, визначення змісту професійної діяльності керівника спеціального закладу загальної середньої освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за напрямом «Теоретичні і методичні засади освіти дітей з особливими освітніми потребами», комплексних тем відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку: «Науково-методичне забезпечення навчання дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку» (ДР № 0121U108669); «Удосконалення змісту базової

середньої освіти учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах НУШ» (ДР № 0124U000492).

Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (протокол № 9 від 30.11.2020 р.)

Наукова новизна. Слід підкреслити своєчасність та затребуваність проведення дисертаційного дослідження, у якому дисертанткою *вперше*:

- розроблено науково-методичні засади формування професійної компетентності керівника спеціального закладу загальної середньої освіти як основи для успішної управлінської діяльності відповідно до Концепції Нової української школи;

- теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель професійної компетентностей керівника сучасної школи та виділено її змістовні компоненти: аксіологічний, гносеологічний, комунікативно-діяльнісний та рефлексивний;

- розроблено та апробовано методику формування професійної компетентності керівника СЗЗСО;

- формування професійної компетентності керівника СЗЗСО представлено як послідовний процес особистісного зростання – набуття умінь та навичок, соціальних якостей, розвиток позитивних індивідуальних можливостей в результаті проходження усіх етапів підготовки до управління закладом загальної середньої освіти, що дає змогу підтримувати зв'язок у процесі управління закладом та освітньою діяльністю, створюючи динаміку розвитку освітнього процесу;

- визначено організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності керівника спеціального закладу загальної середньої освіти відповідно до реформ НУШ;

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Проведений нами детальний аналіз представленого дисертаційного дослідження дає підстави потрактувати його ґрунтовне змістове наповнення, що являє собою вдалу спробу автора систематично проаналізувати та структурувати власні напрацювання з досліджуваного питання.

У вступі дисертанткою кваліфіковано обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значимість результатів дослідження; представлено відомості про особистий внесок здобувача та апробацію результатів дослідження, публікації та структуру роботи.

У першому розділі проведений аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування професійної компетентності керівників у ЗЗСО України. Розкрито нормативно-правові засади діяльності керівника (директора) СЗЗСО, розглянуто категорії «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність», «управлінські компетентності», виокремлено ключові ознаки змістовного наповнення цих дефініцій. Встановлено, що управлінські компетентності є одні з важливих і необхідних для сучасних керівників для їхньої професійної діяльності, що сприяє забезпеченню роботи в системі «керівник–педагоги–учні–батьки», виконанню управлінських функцій, стратегії управління та розвитку навчального закладу на основі компетентісного підходу навчання. виділено основні ознаки і характеристики моделей компетентностей. Встановлено, що підвищення компетентності керівників має свої особливості, а саме: підвищення компетентності є однією з форм професійної освіти дорослих; навчання служить способом власного самоудосконалення, саме тому має більш оціночний і вибіркового характер; керівник має великі можливості та спирається на власний досвід, на свою здатність генерувати нові ідеї. Визначено недоліки в освітньому процесі, які позначаються на ефективності професійної діяльності керівника: відсутність цілісного методичного забезпечення системи підготовки, яка передбачала б узгодженість та наступність змісту навчання; відсутність стандарту та програми підготовки керівника СЗЗСО, а відтак, недостатнє врахування специфіки корекційно-розвивального компоненту освітньої програми; невизначеність організаційно-педагогічних умов формування професійних знань керівника на основі злагодженої взаємодії в системі «керівник–педагоги–учні–батьки» та фахової підтримки у процесі реалізації освітнього та корекційно-розвивального процесу у закладі.

У другому розділі представлено констатувальний експеримент та його результати. Зокрема, представлено структурно-функціональну модель формування професійної компетентності керівника в освітньому процесі СЗЗСО; виокремлено рівні сформованості професійної компетентності менеджерів освіти: інтуїтивний, репродуктивний та адаптивний; підібрано та розроблено діагностичні методики і досліджено рівні сформованості компонентів професійної компетентності керівника спеціального закладу загальної середньої освіти.

Проведення Іщук В.В. діагностичних процедур, в рамках дисертаційного дослідження, довели необхідність визначення та реалізації педагогічних умов формування професійної компетентності менеджерів освіти, які б сприяли вдосконаленню процесу професійної підготовки керівників спеціальних закладів освіти.

У третьому розділі представлена методика поетапного формування професійної компетентності керівника СЗЗСО спрямована на розвиток ключових

управлінських навичок та навичок взаємодії, які є важливими для їхньої успішної професійної діяльності. Важливою перевагою цієї методики є її обґрунтованість та експериментальна апробація, що підтвердила її ефективність.

Авторкою чітко сформульовані загальні висновки дисертаційного дослідження, що повною мірою відображають досягнені дисертанткою результати.

До незаперечних досягнень даної дисертації хочемо віднести органічне поєднання викладу основного матеріалу з авторською концептуальною позицією. Саме цим і забезпечується належна наукова аргументація тих шляхів, за яких підвищується ефективність та достовірність досліджуваного процесу.

Варто відзначити, що матеріали й результати дисертаційного дослідження сприятимуть безперервному професійному зростанню керівників закладів освіти СЗЗСО, , можуть бути використані науково-педагогічними працівниками закладів післядипломної педагогічної освіти та закладів професійного розвитку педагогічних працівників як основа для розширення та оновлення змісту й методів підготовки та підвищення кваліфікації директорів закладів освіти.

Результати дисертаційної роботи висвітлено у достатній кількості наукових публікацій. Зміст та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 12 наукових працях: розділ у монографії, 5 одноосібних статей, які відображають основні результати, з них – 3 опубліковано у наукових фахових виданнях, 1 – у зарубіжному виданні, 1 інша, 6 публікацій апробаційного характеру.

Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи дисертацію Іщук Валентини Володимирівни, вважаємо за потрібне зазначити дискусійні положення та окремі зауваження щодо змісту дисертаційної роботи:

1. У процесі аналізу досліджуваного питання, на нашу думку, варто було б дати порівняльну характеристику сучасного стану організації підготовки керівників закладів загальної середньої освіти в Україні та за кордоном та проблеми, з якими стикаються керівники під час їх професійної діяльності.

2. У представленому дослідженні дисертантка, спираючись на розробки вітчизняних та зарубіжних вчених щодо проблемами формування професійної компетентності керівника спеціального закладу загальної середньої освіти, цитує їх, але не завжди висловлює власну позицію стосовно теоретичних положень досліджуваного феномену.

3. Робота значно виграла б за умови представлення більш детального опису процедури та етапів проведення експериментального дослідження, зокрема із зазначенням конкретної методики, проведеної на кожному з етапів.

Зазначені нами міркування та побажання не завадили загальному позитивному сприйняттю даної дисертації та мають характер рекомендацій. Представлена дисертаційна робота є самостійним завершеним дослідженням, сформульовані у ній положення, результати та висновки становлять наукову і практичну цінність. Таким чином, за актуальністю, структурою, повнотою викладу матеріалу, аргументацією основних положень, новизною отриманих результатів дослідження Ішук Валентини Володимирівни на тему «Формування професійної компетентності керівника спеціального закладу загальної середньої освіти» відповідає вимогам, передбаченим «Порядком присудження наукового ступеня доктора філософії», затвердженого Наказом МОН України №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 року, із змінами – Наказ МОН України №759 від 31.05.2019 року, Постановою КМУ №44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а його авторка – Ішук В.В. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
старший дослідник,
заступник директора з наукової роботи
Інституту спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України

Наталія ЯРМОЛА

